

Received / Makale Geliş Tarihi 14.11.2023
Published / Yayınlanma Tarihi 31.12.2023
Volume / Issue (Cilt/Sayı)-ss/pp 10(102), 3739-3747

Research Article /Araştırma Makalesi
10.5281/zenodo.10476469

Mulkan Aslan

<https://orcid.org/0000-0001-7852-8508>
Albaraka Türk Katılım Bankası, Batman / TÜRKİYE

Doç. Dr. Mehmet Dağ

<https://orcid.org/0000-0003-2206-2184>
Siirt Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi/ Enstitüsü, Siirt / TÜRKİYE
ROR Id: <https://ror.org/05ptwtz25>

Katılım Bankacılığı ile İlgili Algı Düzeyi: Siirt İline Yönelik Bir Alan Araştırması¹

Level of Perception of Participation Banking: A Field Research in Siirt Province

ÖZET

Katılım bankacılığı günümüzde ekonomi içindeki payının artması nedeniyle daha fazla çalışmaya konu olmaya başlamıştır. Bu çalışmada, katılım bankacılığının ve İslami bankacılığın günümüzdeki yeri, Türkiye'deki katılım bankacılığı uygulamalarının diğer ülke uygulamaları ile karşılaştırılması yapılmış olup, katılım bankacılığına dair sorunlar ve çözümler üzerine de incelemeler yapılmıştır. Çalışmanın son bölümünde Siirt ilinde katılım bankacılığına yönelik algının ve bilgi düzeyinin tespit edilmesi sorunların ortaya konulması ve çözüm önerileri getirilmesi amacıyla derinlemesine görüşme tekniğiyle bir saha araştırması yapılmış ve elde edilen bulgular değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Katılım Bankacılığı, İslami Bankacılık, Siirt.

ABSTRACT

Participation banking has started to be the subject of more studies due to the increase in its share in the economy today. In this study, the current place of participation banking and Islamic banking, the comparison of participation banking practices in Turkey with the practices of other countries, and the problems and solutions related to participation banking have been examined. In the last part of the study, a field study was conducted with in-depth interview technique in order to determine the perception and level of knowledge about participation banking in Siirt province, to reveal the problems and to offer solutions, and the findings were evaluated.

Keywords: Islamic Banking, Participation Banking, Siirt.

1. GİRİŞ

İslami finans Türkiye'deki ismi ile Katılım Bankacılığı; İslami duyarlılık nedeniyle faize bulaşmak istemeyen, İslami kurallara göre harekette bulunmak isteyen kesimin ve geleneksel (konvansiyonel) bankalara yönelmek istemeyen toplumun faizsiz bankalara yönelmesi; ayrıca toplanan fonların ve yine ihtiyacı bulunan kişilere faizsiz yöntemlerle fon kullandırması esasına dayanan ekonomik kuruluşlardır. Yani tasarruf sahiplerinin toplanan fonları faizsiz finansman prensipleri dahilinde ve sanayi ile değerlendirilen, bunun sonucunda oluşan kar ve zararı tasarruf sahipleriyle paylaşan bankacılık sistemidir.

İslami Bankalar, Konvansiyonel Bankalara göre işlemlerini İslami usullere göre faizsiz prensiplere dayanarak yürütür. İslami bankacılık esası, esasen (ortaklık) işleyişinden, fonunu bankaya yatıran fon sahibine önceden belli bir taahhütte bulunmaz. Ancak, vade sonunda veyahut ortaklığın sona ermesiyle kesinleşen kar veya zarar taraflarca belirlenen oran üzerinden gerçekleştirilir. 1970'li yıllardan sonra petrol fiyatlarındaki yükseliş, İslam ülkelerinde bulunan atıl fon ve tasarruflar sonucunda Körfez ülkelerinde sermaye birikimi oluşmuştur. Sermaye birikimi faizsiz sisteme kazandırılıp değerlendirme amacıyla olan dini ve siyasi liderler bu amaç doğrultusunda harekete geçtiler. Bu arayış ve değerlendirmeler neticesinde "Faizsiz bankacılık" ismi ile çalışmalar 1963 yılında Mısır'da GharmSavings Bank 'ın kurulmasıyla başlanmış ve 1970'li yıllardan sonra Müslüman ülkelerdeki bu kuruluşların sayısı hızla artmıştır.

İslam dininde faizin yasak olması ve atıl durumda bulunan fonların ekonomiye kazandırılması uzun bir süre tartışmalara sebep olmuştur. Bu nedenle bu sistemin Müslüman olan vatandaşların ellerinde bulunan

¹ Bu çalışma Doç.Dr. Mehmet DAĞ danışmanlığında Mulkan ASLAN tarafından hazırlanan yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

gelirin atıl bankaya reel ekonomiye kazandırılmak, kapitalist iktisadi sistemlerin karşısında durmaktadır. Müslümanların kendi inançları doğrultusunda var olan sermayeleri faizsiz bankacılık ortamında değerlendirme fırsatı elde ederken, İslami bankacılık da faaliyetlerinin faizsiz ortamda gelişim imkanı sunmalıdır.

İslam coğrafyasındaki diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de katılım bankacılığı faaliyetlerinin son yıllarda arttığı görülmektedir. Buna karşın Türkiye’de il bazında katılım bankacılığının faaliyetlerinin seviyesi ve bu faaliyetlere yönelik algının tespitine yönelik çalışmalar oldukça sınırlı sayıdadır. Siirt ilinde katılım bankacılığının ulaştığı düzey katılım bankacılığı faaliyetleriyle ilgili toplumsal algı bu çalışmadaki saha araştırmasının konusunu oluşturmaktadır.

2. KATILIM BANKACILIĞI: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Bankacılık Türleri

Bireylerin, ekonomik anlamda para alışverişi için ihtiyaç duyduğu sektörler; konvansiyonel bankacılık, katılım bankacılığı ve diğer bankacılık türleri olmak üzere üç kategoride ele alınmıştır. (Urgancı, 1982). Ticaretçilerin, sermaye hareketleri gibi para giriş ve çıkışları bu bankalar tarafından sağlanmaktadır. Ancak, dini konuda hassas olan bireyler haram olan mevduatlardan uzak durarak sermayelerini atıl durumda bırakmaktadır. Bu durum dine uygun olmamalarından ötürü, bireyler vicdan muhasebelerine girerek arayışlar gerçekleştirmişlerdir. 18. yy da ortaya çıkan bankacılık kategorisinden bulunan katılım bankacılığı önemli bir rol oynamıştır.

2.1.1. Konvansiyonel Bankacılık

Konvansiyonel bankacılık sistemi, bankadan para giriş ve çıkışlarının olması anlamına gelmektedir. (Özulucan ve Deran, 2019). Fon bankaları parayı ticaret sektöründeki ürün gibi alış ve satış işlemleri ile para kazanılmaktadır. İslam’a uygun ticaret yapılması tehlike derecesinin aralıklarının dağıtıldığı bir kavramdır. Kar ve zarar iki kavram olarak bireyler birbirleri ile paylaşmaktadırlar. Bu şekilde bireylerin hakları sağlanmış olur. Konvansiyonel bankacılıkta banka, finansmanı sağlar, fakat riske dahil olmamaktadır. Kar durumunu gözeterek, ortağını devre dışında tutarak, hareket eder. Mevduat bankaları faiz ile beraber fon toplamakta ve faizi karşılık alarak ödünç para vermektedir (Sümer & Onan, 2015). Mevduat bankası olan konvansiyonel bankalar ticari hesap ve mevduat hesapları yoluyla fon toplamaktadır. Mevduat Geleneksel bankalar, faize karşılık olarak bireylere nakit kredi sunabilirler. Banka, verdiği krediyi, müşteriden zamanı gelen vade tarihinden önce çağırma hakkına sahiptir.

2.1.2. Katılım Bankacılığı

2005 yılında katılım bankacılığı adı verilmiştir. Türkiye’de 1985 yılından bu yana faaliyete geçen toplam katılım bankası sayısı altıdır. Üç tanesi yabancı sermayeli (Albaraka Türk, Faisal Finans, Kuveyt Türk Evkaf Finans Kurumu), diğer üç tanesi ise yerli sermayeli (Anadolu Finans Kurumu, İhlâs Finans ve Asya Finans) katılım bankalarıdır (Atar, 2017).

Katılım Bankacılığı kar amacı güderek ortaklık esasları itibari ile fon sunmaktadır. İslam bankalarındaki katılım bankacılığı adı, dine uygun olarak kar ve zarar ortaklığı itibariyle katılım kelimesini ifade etmektedir (Kaya, 2010). Katılım Bankacılığı özel cari hesaplar ve katılım hesaplarıyla fon toplamaktadırlar (Özulucan&Deran, 2019). Toplanan mevduatlar, mevduat ihtiyacı olan müşterilerin ticaret finansmanında kullanılır. Katılım Bankaları nakit kredi kullanmazlar. Katılım Bankacılığında riski, tehlikeyi kar ve zararı paylaşmak temel esastır. Kar ve zarar ortak olarak eş değer oranda paylaşılmaktadır. İslâmî olarak ilerleyen banka görevini yapmış olmaktadır (Sümer & Onan, 2015). İslami bankaların müşterilerinin sadece, dine yatkın olan bireyler olmadığı bilinmesi önemli bir kavramdır. Katılım Bankacılığındaki şube sayılarının yeterli seviyede olmamasından dolayı, müşteriye sunulan ürün çeşitliliği az, hizmet kalitesinde geleneksel bankacılığın oranla tercih edilememesi tercih edilebilirlik noktasındaki olumsuz durumlardır (Çonkar, 1989).

Yaşamın pek çok alanında çok önemli işlemlere sahip olan ve ekonomik hayatın vazgeçilmez parçası olan kurumlardır. Faaliyetlerin gelişip değişmesi, bankaların da artmasında da önemli role sahiptirler. Bütün bu hizmetler, ekonomideki dalgalanmayı etkileyen kurum ve kuruluşlardır (Eskici, 2007).

2.2. Katılım Bankacılığı’nın Temel İlkeleri

İslami banka, kâr-zarar ortaklığı ile faizsiz sistemin temel ilkelerine dayanmaktadır. Bu durumun gerçekleşebilmesi için katılım bankacılığını diğer bankalardan ayıran birkaç özellik bulunmaktadır. Bunlar:

- **Faiz yasağı:** Kavram, bir bireyden ödünç bir miktar sermayenin fazla olan bölümü olarak görülmüştür ve ticaret esaslarına yasak duruma getirilmiştir. Sermayenin yükselmesiyle riske girilmek İslam dini açısından yasaklanmıştır. Ahlakın temel alındığı, faizsizlik prensibi altın kural olduğu, faizin her türlü keskin olarak yasaktır (Özel, 2013).
- **Risk paylaşımı:** Gelir getirisi için girişimcilerle, bankacılar aynı tehlikeyi, riski paylaşmaktadırlar. Fon toplamada katılım temel esastır. Riskler, taraflar olarak birlikte üstlenilir.
- **Bir potansiyel sermaye olarak para:** Paranın sadece farklı kaynaklar ile beraber üretime gelmesi halinde, sermaye ve yatırıma bürünmesidir. Para, değiş doğuş olarak alınan anaparadır.
- **Spekülatif davranışların yasaklanması:** Saldırganlık, İslam açısından günah kılınan kumar, fazlasıyla tehlike içeren ve yolu net görünmeyen durumlarının ticarete girişmemesi durumudur.
- **Sözleşmelerin kutsallığı**
- **İslamiyet'in uygun gördüğü faaliyetler**
- **Soysal adalet** (Akın ve Ece, 2010).

3. TÜRKİYE'DE KATILIM BANKACILIĞININ DİĞER ÜLKE UYGULAMALARI İLE KARŞILAŞTIRILMASI

Türkiye'de faizsiz finans sisteminin getirilerine bakıldığında, elde edilen ekonomik yükselişin, diğer finans sistemleriyle kıyaslanmasında etkin bir payı olduğu görülebilir. Gerek dış ticaret hacminin geçmişten bu yana süregelen ilişkiler kapsamında artması ve bunun bizatihi İslam ülkeleriyle gerçekleşmesi de katılım bankalarının etkinliğini arttıran sebeplerden sayılabilir. Bunun yanı sıra, Türkiye'deki katılım bankalarının işleyişine bakıldığında, diğer ülke uygulamaları ile karşılaştırmak ve bu yönden ele almak mümkündür (Tunç, 2010). Türkiye'de faizsiz finans sisteminin, katılım bankaları olarak geçmesindeki temel nedenlerden birisi, diğer ülke bankacılıklarıyla olan farklılıklar ve bu neticeyle birlikte uygulamaların da aynı doğrultuda öne çıkan farkları olarak nitelendirilebilir (Bozkurt, Altıntaş, & Yardımcıoğlu, 2020). Dünyada süregelen ve işlemekte olan faizsiz finans sistemleri çeşitli ekollerin etkisinde olduğu söylenebilir. Malezya, Körfez ve Londra ekolleri şeklinde adlandırılan ekollerin, faizsiz finans sistemlerinde etkisi olduğu söylenebilir (Tunç, 2010). Ancak, Türkiye'de süregelen katılım bankacılığının nevi şahsına münhasır nitelikler taşıması, bahsedilen ekollerden bağımsız olarak sürekli bir gelişme içerisinde olması ve yeniliklere açık bir şekilde ilerlemesi de, ülkemizdeki faizsiz finans sistemini dünya ülkelerindeki sistemden çeşitli yönlerden ayırmaktadır (Yılmaz, 2010).

Malezya ekolü sisteminin, Türkiye'deki katılım bankacılığı sisteminden ayrılmasının ana nedenlerinden birisi, Batı'daki ekonomik sistemin anlayışına dayanarak temellerini atması olarak söylenebilir. Türkiye'deki sistemin aksine, Malezya ekolü sisteminde, faizli ve faizsiz işlemlerin yapıyor olması, Türkiye'deki faizsiz finans sisteminin temel yapı taşlarından olan faizsizlik ilkesi ile bağdaşmamakta ve bu noktada birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Körfez ekolü sisteminde ise, Türkiye'deki katılım bankacılığının aksine, spesifik nedenler, belirli fonlar ve petrol tutarlarının transferleri, için geliştirilmiş ve Batı'daki finans sistemlerinden izler taşıdığı da görülmektedir (Gürtuna, 2005). Londra ekolü sisteminde, faizsiz finans sisteminin uygunluğuna inanan ve bu noktada hassas davranan insanların yatırımlarına yönelik çalışmalar yürütülmektedir ancak Türkiye'deki faizsiz finans sisteminden ayrılan en önemli noktalarından birisi de, Londra ekolü sisteminde, faizli ve faizsiz sistemin aynı anda yürütülmesi ve ilerletilmesidir (Yılmaz, 2010).

Türkiye'deki katılım bankacılığı sistemini diğer ülke uygulamalarından ayıran en önemli noktalarından birisi, İslami bankacılığın temelleri üzerine kurulan ancak yapısı ve gelişimi dolayısıyla normal bankalardan ayırt edilemeyen bir görünüm vermesidir. Faizsiz finans sistemini temel alan ve bu temelden kopmayan bir yapıya sahip olan katılım bankaları, diğer dünya ülkelerindeki sistemlerin aksine, özel mevzuata tabiliği ve ekonomi noktasında geleneklerine sahip çıkması ile de ilerleyişini sürdürmektedir (Yıldırım, 2020). Ülkemizde var olan, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDDK), Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) işleyişinde denetlenen ve kanunlar nezdinde denetime tabi olan katılım bankalarının, yatırım yapmak isteyen vatandaşlara bu noktada güven sağlaması ve aynı zamanda, diğer dünya ülkelerindeki katılım bankacılıkları uygulamalarının aksine, faizsiz finans sisteminin getirilerini ve yapısını anlayan, işleyen, denetleyen, sürdüren bir ilerleme içerisinde olmaları da, diğer dünya ülkelerindeki insanların ve katılım bankacılığı nezdinde varlıklarını sürdürmek isteyen şirketlere de güven sağlamaktadır (Alpun, 2017). Diğer ülkelerdeki faizsiz finans sisteminin İslami yapıya uygunluğu yeterli görülürken iken, gelişen ve değişen teknolojiye uzak kalmaları ve aynı zamanda müşterilerin rahatlığı ve

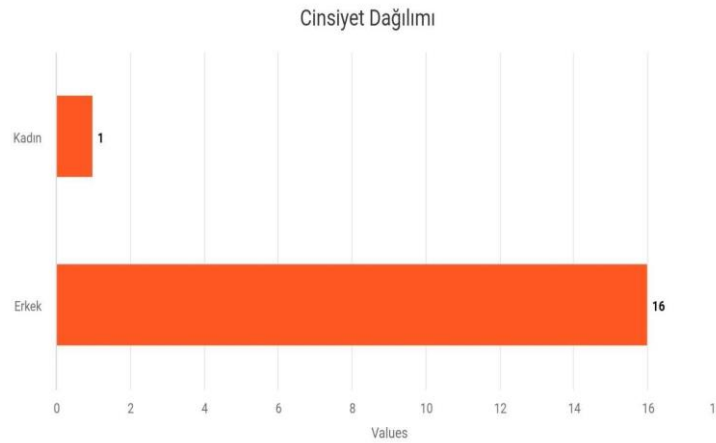
işlemlerini daha kolay gerçekleştirebilmeleri için çeşitli yeniliklerin yapılmaması da diğer ülkelerdeki faizsiz finans sistemini, ülkemizde bulunan katılım bankacılığında ayırmaktadır (Ustaoğlu, 2014). Ülkemizde bulunan katılım bankacılığının temel düsturu olan, faizsiz finans sisteminin temel yapı taşı olarak ele alınması ancak değişen ve gelişen teknolojiyi de bu noktada müşterilerin rahatlığı için geliştirilebilmesi de ülkemizdeki katılım bankalarının önemli uygulamalarından sayılabilir (Alpun, 2017).

4. SİİRT İLİNDE KATILIM BANKACILIĞINA YÖNELİK ALGI: BİR ALAN ARAŞTIRMASI

Katılım bankacılığına yönelik yapılan anket araştırmasında görüşmecilere araştırma ile ilgili bilgiler verilmiş, yapılacak görüşmenin hangi koşullarda yapılacağı kendilerine ifade olarak açıklanmıştır. Ayrıca görüşmede ses kaydının yapılacağı kendilerine söylenmiş ve görüşmeciler istemedikleri takdirde görüşmeyi sonlandırabilecekleri ifade edilmiştir. Görüşmecilerin kendilerini ifade etmeye çalışırken özgüvenlerinin en yüksek olduğu mekânlar seçilmesine özen gösterilmiş, verimli ve etkin görüşmeler yapabilmek adına önem verilmiştir. Görüşmecilere kişisel veri içerecek hiçbir soru sorulmamış, görüşülen kişiye olumsuz yansiyacak herhangi bir durumun söz konusu olmayacağı kendilerine ifade edilmiştir. Araştırma kapsamında etik açıdan dikkat edilen en önemli unsurların başında görüşmecilerin kendilerini daha rahat ifade edebilecekleri mekânların seçilmesi için özen gösterilmesi gelmektedir.

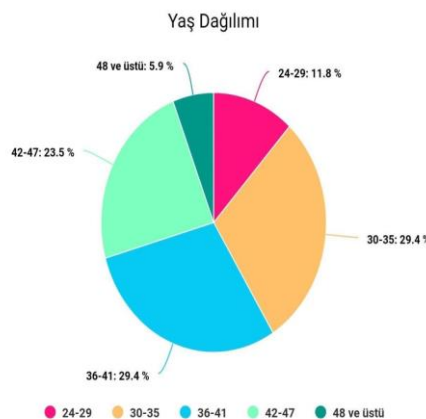
Bu araştırma kapsamında nitel bir değerlendirme olan derinlemesine görüşme yöntemi kullanılmıştır. Siirt ilinde katılım bankacılığına yönelik sorunlar ve çözüm önerilerine alanında uzman olan birçok farklı sektörde faaliyette bulunan kişilerin düşüncelerini öğrenmek amacı ile görüşmelerde bulunulmuştur. Yapılan görüşme aşamasında, 4 adet açık uçlu soru ve 5 adet kapalı uçlu sorular hazırlanıp, yapılan görüşmelerde bir farklılık gözetmeksizin görüşmecilere ve uzmanlara sorular sorulup cevaplar alınmıştır. Araştırmada sorulan sorulara çalışmanın ek kısmında yer verilmiştir.

Katılımcılara ait istatistikî bilgilere ilişkin tablo ve grafiklere aşağıda yer verilmiştir.

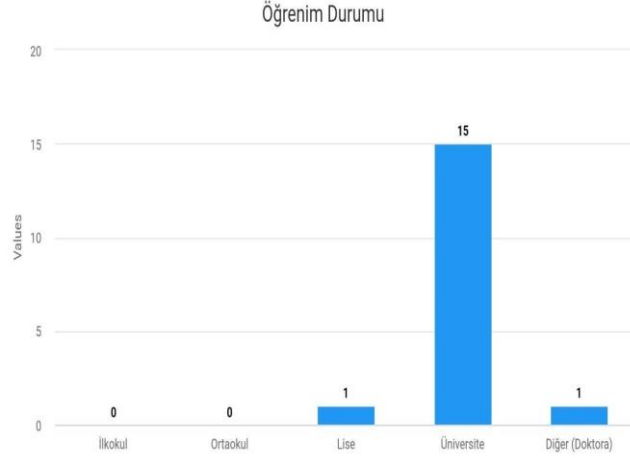
Grafik 1: Cinsiyet Dağılımı

Katılımcıların cinsiyet dağılımına bakıldığında 16 katılımcının erkek, 1 katılımcının kadın olduğu görülmüştür.

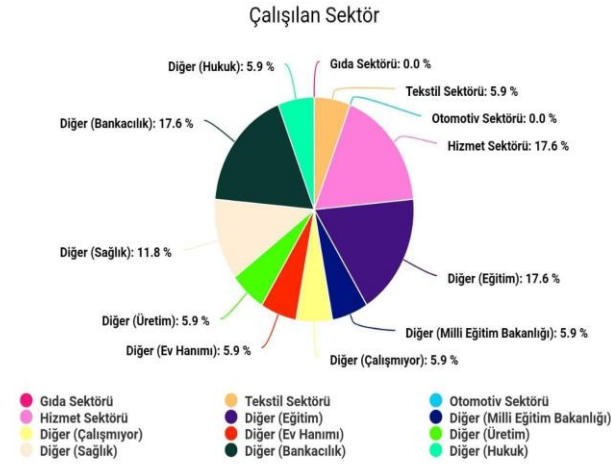
Grafik 2: Yaş Dağılımı

Katılımcılara ait yaş dağılımına bakıldığında 29.4 nün 30-35, 29.4 nün 36-41, 23.5 nün 42-47, 5.9 nun 48 ve üstü, 11.8nin ise 24-29 yaş grubu olduğu görülmüştür.

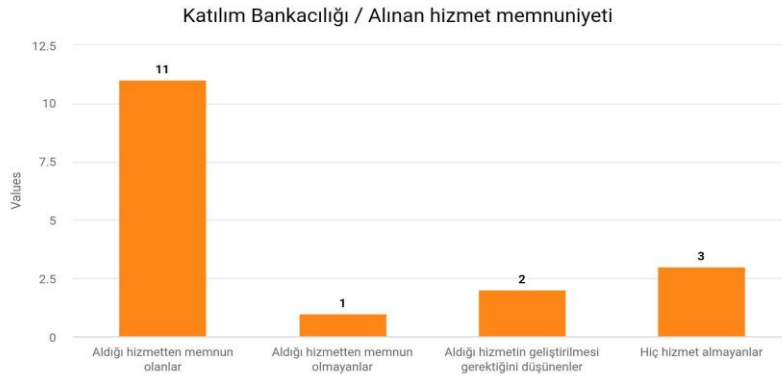
Grafik 3: Öğrenim Durumu

Grafiğe bakıldığında, bireylerden 15 kişinin üniversite mezunu, 1 kişinin lise mezunu ve 1 kişinin de doktorasını yaptığı tespit edilmiştir.

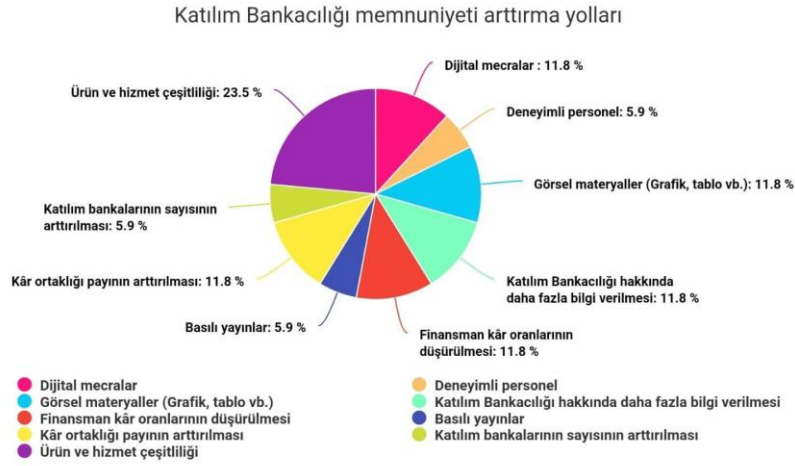
Grafik 4: Çalışılan Sektör

Bireylerin 5.9 nün tekstil sektöründe çalıştığı, 17.6 sınıfın hizmet sektörü, 17.6 sınıfın eğitim sektörü, 5.9 nun ev hanımı, diğer 5.9 nun üretim sektörü, 11.8 nin sağlık sektörü, 17.6 sınıfın bankacılık sektörü, 5.9 nun milli eğitim bakanlığına ait olduğu ve 5.9 nün çalışmadığı görülmüştür.

Grafik 5: Katılım Bankacılığı / Alınan Hizmet Memnuniyeti

Bireylerin katılım bankacılığına aldıkları hizmetten memnun olanların sayısı 11 iken, olmayan kişi sayısı 1 olarak tespit edilmiştir. Ayrıca hizmetin gelişmesinin gerektiğini düşünenler 2 iken, hiç hizmet almayanlar 3 kişi olarak görülmüştür.

Grafik 6: Katılım Bankacılığı Memnuniyeti Arttırma Yolları

Görüşmede katılım bankacılığı memnuniyeti arttırma yollarında ürün ve hizmet çeşitliliği yüzde 23.5 olarak birinci sırada yer alarak en fazla memnuniyeti arttırma yolu olarak görülmüştür.

Tablo 1. Katılım Bankacılığı Sorunları ve Çözümleri

SORUNLAR	ÇÖZÜM ÖNERİLERİ
Sosyal, yerel basın ve ulusal medyada yeterince tanıtılmaları yapılmaması	Reklam ve tanıtım kaynağı ayrılması
Tekniklerin uygulamada farklılaşması	Katılım Bankaları açısından faturanın kesilmesi böylece KDV'nin ödenmesi -Fatura kaçakçılığına çözüm -Devletin kasasına vergi girişi -Ekonomiye can vermek
Dijitalleşmeden geri kalınması	*Kredi kartı ve pos cihazlarının daha fazla kullanılması *Çapraz satışların arttırılması *Müşteriden dijitalleşme platformu adı altında imza alınması *Kağıt israfının önlenmesi
Operasyonel yükün fazla olması	Mobil imza getirilip, zaman sorunu çözülerek müşteri memnuniyeti arttırılabilir
İslami finansın bilinmemesi	Halkın bu konuda bilinçlendirilmesi
Katılım Bankalarının sayısının az olması	Alternatif faizsiz bankaların sayısının arttırılması
Ürün çeşitliliğinin yetersiz olması	İnovatif iş modelleri, teknik imkanlar ve İslam'a uygun iyi fırsatlar ile ürün çeşitliliği sağlanıp, rekabet arttırılabilir
Yeterli sermayenin olmayışı	Katılım Bankasının Faizsizlik prensibi gereği ihtiyacı olduğunda nakit krediyi çekemeyecek olması
Şube ve personel sayılarının yetersizliği	İslami finans alanında deneyimli personellere olan ihtiyacın arttırılması
Toplum gözünde katılım bankacılığına olan şüpheler	DİB'e bağlı İslami finans ile ilgili Merkezi Danışma ve Fetva Kurulu oluşturulmalıdır
Katılım Bankalarının yasal altyapılarının geliştirilememesi	Ülkemizin cazip bir İslami Pazar haline gelmesi için devlet desteğiyle teşviklere ihtiyaç vardır
Piyasada oluşan ekonomik kriz, sosyal sorunlar vs.	Sosyal sorun ve iktisadi buhranlara karşı sıkıntıyı çözüp, toplumu, güvenli ve temiz kazanca çekmek
İslami bankacılığa dair bir kanun eksikliği	Sorun ve tespitlere ilişkin kanuni altyapı çalışmalarının başlaması
Likit fazlalığı sorunu	Uzun vadede gelişim, inovasyon ve süreklilikle koordineli bir şekilde bu soruna çözüm üretilebilir.
Tüm bankalarda yatırılan SGK ve özellikle Vergi tahsilatlarının sadece Kamu bankalarına Devredilmesi	TKBB'nin birleşip tahsilatların tekrardan katılım bankalarında şube içerisinde gerçekleştirilmesi için çözüm üretmesi ve böylece bankanın kendi müşterilerine kendi bankasında hizmet vermeye devam etmesi
Pandemi(COVID-19) etkisi	-Kapanma ve kısıtlamaların kalkması -Tam açılımla beraber, bankaların kredi oranlarını düşürüp piyasanın canlandırılması -KGF'lerin daha çok esnafa kefaletsiz kredi imkanı sunulması -Yeterli teminatı olmayan firmalara devletin teşviklerle destek çıkması -KOSGEB aracılığıyla daha çok imalatçı olan firmalara 1,3 veya 5 yıl geri ödemesiz kredi imkanı sunulması

5. SONUÇ

Türkiye’de katılım bankacılığı yıllar içerisinde büyük bir gelişme kaydetmiş ve hem Türk bankacılık sistemi bakımından hem de Türk bankacılık sisteminin faizsiz finans sistemi yönünden gelişimi açısından önemli bir görev üstlenmiştir. Katılım Bankacılığı geliştirmiş olduğu yöntem ve teknikler bakımından bankacılık sektörü içerisinde önemli bir yer edinmiş ve aynı zamanda bu önemi yıllar içerisinde arttırarak faizsiz finans sisteminin vatandaşlar tarafından benimsenmesini ve konvansiyonel bankacılığı tercih etmek istemeyen bireylerin de katılım bankacılık sistemi tarafından geliştirilmiş farklı yöntemlerden faydalanmalarını sağlamıştır.

Katılım Bankacılığının faizsiz finans sistemine dayanan yöntemleri bakımından, konvansiyonel bankacılığın sürdürmüş olduğu ürün ve hizmetleri devam ettirmesi ve faizsiz finans sistemini kullanan bireylerin bu tür ürünlerden uzak kalmaması da katılım bankacılığının yıllar içerisinde faaliyet alanlarını geliştirdiği ve ilerlettiği gözlemlenebilir. Türk bankacılık sisteminde yer edinmesinin dış ilişkiler bakımından önemli olduğu ve de bu sayede ham gelirlerin ülke ekonomisine kazandırılması bakımından önemi yadsınamaz olan katılım bankacılığının bu görevi düstur edinmesi ve de bu şekilde gelirlerin ve henüz işlenmemiş kaynakların ekonomik ve bankacılık ilişkileri kapsamında ekonomiye kazandırılması da ayrıca faizsiz finans sisteminin olumlu gelişmeleri olarak gösterilebilir.

Yıllar içerisinde şube sayısı ve personel sayısı bakımından büyük bir artış gösteren katılım bankacılığı hem yeni yapılandırmalarla hem de var olan geleneksel faizsiz finans sisteminin kemik yapıyı oluşturmasıyla gün geçtikçe etkisini daha da büyötmektedir. 1985 yılında faaliyete geçen ve de ülke ekonomisi bakımından önemini giderek büyüten katılım bankacılığının 2001 yılında yayımlanan yönetmelik ile resmî bir karara bağlanarak etki alanını Türk bankacılık sistemi kapsamında genişletmesi de ayrıca önemli gelişmelerden biri olarak sayılabilir. Sonuç itibariyle konvansiyonel bankacılık sistemi alanına dahil olmak istemeyen bireylerin tasarruflarını yapılandırma konusunda şüpheci davranmaları ve de bu bakımdan bu tasarrufların ülke ekonomisine kazandırılmamasının ardından faizsiz finans sisteminin gelişimi ve de gelişimi ile birlikte bu tasarrufların işlenebilmesi ve de fon havuzlarında kar-zarar ortaklığı şeklinde bir yapılanma ile sürecin devam ettirilmesi de önemli gelişmeler olarak gösterilebilir ve bu gelişmeler ile birlikte de katılım bankacılığının Türk bankacılık sistemi kapsamında önemi büyük bir ölçüde fark edilebilir.

Geleneksel bankacılık ile katılım bankacılığı arasındaki farklar konusunda birçok katılımcı; bütün ürün ve hizmetlerin hemen hemen aynı olduğu tek farkın işleyiş konusunda faizsizlik olduğu söylenmiştir. Şeker ve gıda firmaları, akaryakıt istasyonları, çimento ve demir satışı yapan firmalar parayı peşin görmeden ürünün çıkışını kesin olarak yapmazlar,ürünü almak isteyen firma ise faizsizlik prensibi gereği ve fatura kesimi nedeniyle katılım bankacılığına yönelmekte; bu durum alıcı firma için hem işini icazeten İslami şartlara uygun yapmakta hem de devletten vergi kaçınması oluşturmadan sürecini devam ettirmektedir. Oysa çok araba alıp-satan galerici ve oto pazarcılar; katılım bankacılığındaki işleyiş ve operasyonel süreç kendilerini tatmin etmemekte, aracın üzerindeki rehin sebebiyle genel olarak faizli bankalardan finansmanını sağlamaktadırlar görüşüne varılmıştır.

İlk olarak 2019 Aralık ayında Çin’in Wuhan eyaletinde ortaya çıkan ve WHO tarafından Pandemi olarak adlandırılan Covid-19 süreci halen tüm dünyayı ve ülkemizi sosyal, siyasal, ekonomik, dini, kültürel ve birçok alanda olumsuz etkisini devam ettirip küresel krize sebebiyet vermiştir. Dünya genelinde oluşan bu krize karşı çeşitli tedbir ve önlemler alınmış ve alınmaya devam etmektedir.

Katılım Bankacıları yöneticileri: bu sürecin dünyadaki banka sektörünü etkilediği gibi, katılım bankacılığını da derinden etkilemiştir. Pandemi süreci ile ülkelerde kısıtlamalar artmış, kapanmalar üst seviyeye yaklaşmış, ülke ekonomilerinde krize sebebiyet vermiştir. Tümdengelim yöntemi baz alınarak Siirt ilinde Katılım Bankacılığına yönelik yapılan Alan araştırmasında kapanma ve kısıtlamalar ile beraber esnafın zor durumda olduğu, devletten destek ve teşvikler beklenildiği görüşleri belirtilmiştir. Müşterilerden gelen talepler doğrultusunda

- Tam açılmayla beraber, bankaların kredi oranlarını düşürüp piyasanın canlandırılması,
- KGF’lerin daha çok esnafa kefaletsiz kredi imkanı sunulması,
- Yeterli teminatı olmayan firmalara devletin teşviklerle destek çıkması,
- KOSGEB aracılığıyla daha çok imalatçı olan firmalara 1,3 veya 5 yıl geri ödemesiz kredi imkanı sunulması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Çalışmanın son bölümünde Siirt iline yönelik bir saha araştırması yapılarak katılım bankacılığının algı düzeyi, sorunları ve çözüm önerileri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Siirt İlinde Katılım Bankacılığı Sektörünün Durumuna yönelik yapılmış olan bu alan araştırmasında Siirt ilinde katılım bankacılığı sektörünün mevcut durumuna ilişkin görünümün tespiti ve istatistikî bilgilerin derlenip, yapılan anket çalışması ile sorunların belirlenerek bu sorunlara ilişkin çözüm önerileri oluşturulmuştur. Çalışma kapsamında yapılan saha araştırması çerçevesinde Siirt ilinde faaliyet gösteren kamu ve özel sektörde görev alan Eczacı, Öğretmen, Üniversite Profesörü, Avukat, Muhasebeci, Banka Müdürü, Esnaf ve Öğrenci gibi birçok alanda görev alan bireyler ile nitel bir araştırma yöntemi, derinlemesine görüşme yöntemi kullanılarak görüşülmüştür. Derinlemesine görüşme anket formu 4 adet açık uçlu, 5 adet kapalı uçlu soru olmak üzere toplamda 9 sorudan oluşmuş olup 17 kişi baz alınmıştır.

Katılımcıların ankete verdikleri cevaplarda katılım bankacılığının ürün ve hizmetlerinden çok haberdar olmadıkları bunları sahaya çıkararak anlatmalarının uygun olacağı görüşleri alınmış. Katılım Bankacılığı'nın sunmuş olduğu faizsiz finansman yöntemlerinden özellikle İslami finans isimleriyle murabaha, müşareke, mudarebe, selem, sukuk, leasing yöntemlerinin detaylı anlatılıp fon toplama ve fon kullandırma aşamasında daha fazla müşteri kitlesine ulaşabilme imkanı kanısına varılmıştır

Araştırma safhasında elde edilen bilgi ve bulgular neticesinde, katılım bankacılığına ait tanımın genel olarak faizsiz bir bankacılık olarak tabir edildiği, katılım bankacılığının özünde faizsizlik prensibinin yanında fon toplarken sabit bir getiri taahhüt etmeden, fon kullandırırken nakit kredi vermeden malı murabaha ya da müşareke sistemine göre yapıp katılım bankacılığına ait yapmış olduğu tüm işlemlerde faizden kaçarak sunulan bir sistem olduğu kanısına varılmıştır.

Katılımcıların vermiş oldukları cevaplarda, katılım bankacılığının sosyal, yerel basın, ulusal medyada geri kaldığı, İslami bankacılık ile ilgili fazla bir bilgilerinin olmadığı sonucuna varılmış olup; bankanın bu duruma yeterli sermaye ayırarak görsel ve yazılı medyada tanıtımların daha fazla yapılması gerektiği anlaşılmıştır.

Katılım Bankalarının ürün çeşitliliğini artırıp daha fazla kitleye ulaşabilme imkanı için dijitalleşmeden geri kalınmaması gerektiği, müşteri memnuniyeti için işlemlerin daha çabuk ve özellikle de dijital imza aracılığıyla alınması daha makul bir durum olacağı kanısına varılmıştır.

Dijitalleşen bir bankada; ayrıca çapraz satış modelleriyle müşteriye sunulan hizmetlerin artacağı, hizmet kalitesinin daha iyi olacağı buna bağlı olarak da İslami bankacılıkta potansiyel müşteri kitlesinin artacağı sonucuna varılmıştır.

KAYNAKÇA

- Akın, F., & Ece, N. (2010). İslami Finans Sistemi İçerisinde İslami Bankacılığın Yeri ve Türkiye’de Katılım Bankacılığının Gelişimi. *Mevzuat Dergisi*, 13(151), 4-5.
- Alpun, M. E. (2017). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Bankacılık sistemi içerisinde katılım bankacılığının yeri ve katılım bankacılığının güçlü ve zayıf yönleri* (Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Atar, A. (2017). Başlangıcından Günümüze Dünyada ve Türkiye’de İslâmi Bankacılığın Genel Durumu/ From the Past to the Present the General Situation of Islamic Banking in the World and Turkey. *Journal of History Culture and Art Research*, 6(4), 1029-1062.
- Bozkurt, M., Altıntaş, N., & Yardımcıoğlu, F. (2020). Katılım bankacılığı ve konvansiyonel bankacılığın ekonomik büyüme üzerindeki etkileri: Türkiye üzerine bir inceleme. *International Journal of Islamic Economics and Finance Studies*, 6(1), 95-114.
- Çonkar, K. (1989). Faizsiz bankacılığın Türkiye Uygulaması: Özel Finans Kurumları. *Afyon İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15. Kuruluş Yılı Armağanı.
- Eskici, M.M. (2007), *Türkiye’de Katılım Bankacılığı Uygulaması ve Katılım Bankaları’nın Müşteri Özellikleri*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta,
- Gürtuna, S. M. (2005). *Türkiye’de bankacılık sektörünün gelişimi ve reel kesime etkisi*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Kaya, Ö. (2010). *Katılım Bankacılığının Gelişimi ve Türk Bankacılık Sistemi İçerisindeki Etkinliğinin Araştırılması*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özel, M., (2012), *Kur'anı Kerim ve Yüce Meali*, Ecrin Yayınları.
- Özulucan, A., ve Deran, A. (2009). Katılım Bankacılığı ile Geleneksel Bankaların Bankacılık Hizmetleri ve Muhasebe Uygulamaları Açısından Karşılaştırılması, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(11), 85-108.
- Sümer, G. ve Onan, F., (2015). Dünyada Faizsiz bankacılığın Doğuşu, Türkiye'deki Katılım Bankacılığının Gelişme Süreci ve Konvansiyonel Bankacılıktan Farkları, *Gazi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17 (3), 296-308.
- Urgancı, H. (1982). *Para ve Banka*. Önder Matbaası.
- Ustaoglu, D. (2014). *Türkiye'de katılım bankacılığı sektöründeki yeri ve önemi* (Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Tunç, H. (2010). *Katılım Bankacılığı: Felsefesi. Teorisi ve Türkiye Uygulaması*, Nesil Yayınları.
- Uzgören, E., ve Şahin, G. (2011). Türk bankacılık sektöründeki mevduat bankalarının yeniden yapılandırma uygulamaları sonrası finansal etkinlik ve verimlilik değişimleri. *Tisk Akademi*, 6(12), 184-219.
- Yıldırım, O. (2020). Türkiye Ekonomisinde Katılım Bankacılığı. *Econder International Academic Journal*, 4 (2), 518-529. DOI: 10.35342/econder.653208
- Yılmaz, O. N. (2010). *Faizsiz bankacılık ilkeleri ve katılım bankacılığı*. Antalya, Turkey: Türkiye Katılım Bankaları Birliği.